

УДК 341.225:343.9.02:343.343.62(26)

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2021.42.232428>*С. О. Кузнецов*, доцент

Національний університет «Одеська юридична академія»

Кафедра морського та митного права

вул. Академічна, 2, Одеса, 65009, Україна

e-mail: kntp@meta.uaORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7353-8982>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ МОРЕМ

У статті з'ясовано динаміку міграційних процесів у сучасному світі та на прикладі середземноморського регіону охарактеризовано їх нелегальний складник. Визначено причини зміни звичайних маршрутів нелегальних морських перевезень мігрантів у цьому регіоні. Виокремлено напрями співробітництва держав у боротьбі з нелегальною міграцією: політичний, правовий та організаційний. Надано характеристику їх взаємозв'язків. Акцентовано увагу на тому, що на теперішній час жодна країна не в змозі ефективно протидіяти незаконній міграції поза взаємозв'язком з рештою світу. Ця проблема набула глобальних масштабів, і вимагає подальшого об'єднання зусиль всього міжнародного співтовариства для її вирішення. Відзначено, що наявність універсальних і регіональних правових норм, а також угод про реадмісію не допомогла впоратися з підвищенням кількості міграційних потоків та наслідками нелегальної міграції у середині 2010-х років в ЄС. Вплив прикордонних обмежень, обумовлених поширенням пандемії COVID-19, не був значним. Зниження показників нелегальної міграції у середземноморському регіоні обумовлене іншими організаційними заходами. Підсумовано, що для підвищення ефективності правового регулювання в сфері протидії нелегальній міграції необхідним є забезпечення якісного виконання норм міжнародного права, рекомендацій ІМО та інших міжнародних інституцій, що займаються проблемами міграції.

Також необхідними є розробка і вдосконалення підзаконних нормативних правових актів, безпосередньо присвячених питанням протидії нелегальній міграції на морі, заходам, яких вживає щодо біженців та інших шукачів притулку при їх перебуванні на суднах, що терплять лихо. При цьому також слід вирішити проблему щодо відповідальності держав, їх суден і рятувальних служб та мігрантів, які перебувають на суднах, що не відповідають вимогам безпеки мореплавства.

Ключові слова: міграція, нелегальна міграція, протидія, морські простори, механізми, ЄС.

Постановка проблеми. Глобалізація, дисбаланс розвитку держав, економіко-політичні кризи, пошук кращого життя та воєнні дії часто примушують людей до залишення звичних місць проживання. Міграційні процеси у світі є природним явищем, вони були характерними для усіх етапів розвитку людства. Надзвичайно швидкий розвиток транспортних сполучень залучає фактично усі країни світу до міграційних процесів на національному та наднаціональному рівнях. Будучи реакцією на відмінності в умовах та рівні життя, несприятливі фактори життя, міграція з точки зору розвитку людства є позитивним явищем, що допомагає задовольнити потреби економіки, забезпечити соціокультурний обмін, духовне взаємозбагачення. Однак значною негативною особливістю сучасної міжнародної міграції є високий рівень її нелегальної складової і високої латентності. За даними ООН, кількість мігрантів послідовно збільшується: на 2019 рік вона становила 272 млн людей, що на 51 млн більше, ніж у 2010 р. На мігрантів припадає 3,5 % усього населення світу, у 2000 р. цей показник становив 2,8 %. Найзначніші показники як регіони-реципієнти засвідчують: ЄС (сюди прагне потрапити найбільше мігрантів – 82 млн осіб), Північна Америка – близько 60 млн, Західна Азія – близько 50 млн [1]. У 2020 р., незважаючи на те, що пандемія COVID-19 суттєво порушила усі форми мобільності людей, у т.ч. міжнародну міграцію, скоротивши її приблизно на 2 млн осіб, загальносвітовий показник підвищився до 281 млн [2], що засвідчує доволі слабкий вплив

офіційних карантинних заходів на переміщення населення. Не отримали вони значного ефекту й для нелегального напряму міграцій. Відповідно до глобального дослідження Управління ООН з наркотиків та злочинності, у 2016 р. кількість нелегальних мігрантів дорівнювала 2,5 млн осіб [3] та поступово збільшувалася. Найзначнішого впливу наслідків нелегальної міграції зазнав Середземноморський регіон та Північна Африка. Події «Арабської весни» стали потужним каталізатором підвищення показників нелегальної міграції та смертності при намаганні перетнути Середземне море.

Згідно з даними Міжнародної організації з міграції ООН, за період 2014–2019 рр. Середземне море забрало життя близько 20 тис. осіб, які прагнули потрапити до Європи [4]. При цьому, кількість нелегальних мігрантів, які прибули до ЄС упродовж 2019 р., знизилася на 92 % порівняно з показниками 2015 р., що відбулося через значне скорочення кількості мігрантів, які намагалися дістатися до Іспанії та Італії Середземним морем [5], а у 2020 – завдячуючи запровадженню країнами карантинних обмежень, кількість виявлених незаконних мігрантів на зовнішніх кордонах ЄС знизилася на 13 % і склала близько 124 тис. осіб – найменше з 2013 р. [6]. Оновлені (здебільшого більш жорсткі у порівнянні з періодом до 2010-х рр.) політичні, правові та організаційні механізми протидії нелегальній міграції дозволили європейському регіону знизити негативне «напруження» у суспільстві, викликане навалом мігрантів з африканських країн та країн близького Сходу, проте цілковито подолати проблему все ж не вдалося. Морський напрямок й дедалі залишається «привабливим» для потрапляння до Європи та надзвичайно небезпечним з точки зору охорони людського життя на морі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти нелегальної міграції та торгівлі людьми розглядалися як вітчизняними (О. Джу́жа, С. Кременчуцький, В. Олєфір тощо), так і зарубіжними (М. Ві́йерс, Р. Вольвенд, М. Пуглі) дослідниками, більшість з яких надавали їм характеристику джерел значних загроз для національної безпеки країн та одночасно як різновидів протиправної діяльності транснаціональної організованої злочинності. Питання протидії нелегальній міграції у морських просторах досліджувалися В. Зьолкою, А. Мотою, Л. Пашковською та С. Філіпповим, проте новітня практика з протидії цьому явищу в їх розвідках необхідного висвітлення та опрацювання не отримала. У зв'язку з цим **метою цієї статті** обрано характеристику сучасних організаційно-правових механізмів протидії нелегальній міграції морем в умовах триваючої пандемії та вироблення пропозицій з їх удосконаленням.

Виклад основного матеріалу. Специфікою нелегальної міграції як однієї з форм територіального переміщення населення, є порушення норм міжнародного права та/або внутрішньодержавного права приймаючих країн: правил в'їзду та виїзду, у т.ч. візовий режим; перебування на території іноземної держави; трудової, підприємницької діяльності тощо [7]. Залучення незаконних мігрантів до діяльності екстремістських, націоналістичних і радикально спрямованих організацій чинить значний вплив на безпеку будь-якої сучасної держави. Відповідно до ст. 3 Протоколу проти незаконного ввезення мігрантів сушею, повітрям та морем, який доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. [8], «незаконне ввезення мігрантів» полягає у «забезпеченні з метою отримання фінансової чи іншої матеріальної вигоди, незаконного в'їзду в яку-небудь державу-учасницю будь-якої особи, що не є її громадянином або не проживає постійно на її території». Відповідно, «незаконний в'їзд» – це «перетин кордону без дотримання необхідних вимог для законного в'їзду до приймаючої країни».

У рекомендаціях Конференції міністрів з питань запобігання нелегальній міграції у рамках Будапештського процесу 1997 р. діяльність з нелегального переправлення мігрантів визначено як порушення міграційних правових інститутів; нелегальний в'їзд та проживання у країні; нелегальний перетин кордону; виготовлення та використання фальшивих документів чи порушення у використанні дійсних документів; використання недозволених транспортних засобів; забезпечення місць притулку та нелегальної роботи; надання допомоги для звернення з фальшивими документами до органів влади; організація перевезення. Виходячи з цього, було рекомендовано розуміння поняття «нелегальне

переправлення мігрантів» як діяльності, спрямованої на навмисне сприяння іноземцям у перетині кордону або проживанні на території держави на умовах, що суперечать правилам та умовам, прийнятим у цій державі. До кола обтяжуючих ознак віднесено наступні: здійснення торгівлі людьми з метою отримання фінансової вигоди та/або в організованому порядку, підробка документів, вимагання (наси́льство, погрози, зловживання владою), експлуатація, що примушує нелегальних мігрантів до незаконної діяльності (незаконне працевлаштування, торгівля наркотиками, нелегальні майстерні, крадіжки автомобілів тощо) та відмивання грошей [9]. Таким чином, нелегальна міграція – це в'їзд іноземних громадян і осіб без громадянства на територію держави, їх переміщення та перебування (проживання), незалежно від цілей і терміну, в межах її території з порушеннями чинного міграційного законодавства. Здійснюється зазначеними громадянами і особами, як правило, для незаконної трудової діяльності, тобто юридично не оформленої відповідно до діючих в даній державі правил залучення та використання праці іноземних працівників.

Морські шляхи перевезення нелегальних мігрантів є найбільш небезпечними, адже перевізники не дбають про умови їх доставки, судна перебувають у поганому технічному і санітарному стані, часто не є пристосованими для перевезення великої кількості пасажирів. Функціонування сучасних середземноморських маршрутів нелегальної міграції визнається найбільшою гуманітарною катастрофою після Другої світової війни. За статистичними джерелами, за сім місяців 2015 р. з африканського континенту до ЄС прибуло більше 300 тис. мігрантів, третина з них лише у липні. Сумна статистика засвідчила: за перші 5 місяців 2015 р. у Середземному морі загинули понад 1800 мігрантів – це у 20 разів більше, ніж за той самий період 2014 року [10].

У середземноморському регіоні міграційні шляхи розподілилися за трьома основними коридорами: Західний (з Марокко та Алжиру до Іспанії), Центральний (з Північної Африки до Італії) та Східний (через Туреччину до Греції) [11]. Згідно з даними World migration report 2020, у 2018 р. до Європи морем прибуло близько 117 тис. мігрантів. Це стало значним зниженням у порівнянні з 2017 р. (близько 172 тис. осіб) і 2016 р., коли їх чисельність зросла до 364 тис. осіб. Крім того, відбувся зсув маршрутів, використовуваних більшістю нелегальних мігрантів, що переміщуються морем; у той час як більшість мігрантів з Африки, які прибули до Європи у 2016 та 2017 рр., використовували Центральний маршрут, то у 2018 р. переважна більшість слідувала Західним маршрутом. До Іспанії морем дісталися приблизно 59 тис. осіб проти 23 тис., які прибули до Італії. Зміна основного маршруту з Центрального на Західний пов'язана з декількома факторами, включаючи більш тісне співробітництво між ЄС та країнами походження і транзиту, зусилля з боротьби з незаконним перевезенням людей, а також посилення патрулювання морських зон безпеки біля лівійського узбережжя [12, р. 67].

Співробітництво держав у боротьбі з нелегальною міграцією у сучасних умовах виходить на якісно новий етап, що поєднує три складника: політичний, правовий та організаційний. Політичний аспект є визначальним для правового, а організаційний визначає принципи формування волі держави у питаннях поводження з нелегальними мігрантами, спрямовує роботу на розвиток національного законодавства та міжнародних домовленостей. Прикладом міжнародного співробітництва держав з метою гармонізації законодавства щодо вироблення єдиних підходів до боротьби з нелегальною міграцією, формування правового поля, яке могло б дієво реагувати на міжнародний характер проблеми нелегальної міграції, є започаткування співробітництва держав у рамках Будапештського процесу. Його основною цінністю є визнання перевезення іноземців злочином і застосування ефективних санкцій проти переміщення та пов'язаної з цим діяльності, адже нелегальна міграція є проблемою як національного, так і міжнародного характеру [13]. Більше того, на наше переконання, на теперішній час жодна країна не в змозі ефективно протидіяти незаконній міграції поза взаємозв'язком з рештою світу. Ця проблема давно вийшла за національні кордони, набувши глобальних масштабів, і вимагає подальшого об'єднання зусиль всього міжнародного співтовариства для її вирішення.

Міжнародно-правовий базис протидії нелегальній міграції морем сформовано інструментами загальносвітового (Протокол проти незаконного ввезення мігрантів сушею, повітрям та морем до Конвенції проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р., Конвенція з морського права 1982 р. [14] тощо) та регіонального (Директива № 2002/90/ЕС «Про визначення допомоги незаконному в'їзду, транзиту і перебуванню» [15] тощо) та двостороннього (угоди про реадмісію) характеру. Проте наявність цих норм все ж не допомогла впоратися з підвищенням кількості міграційних потоків у середині 2010-х років в ЄС. Тоді основне завдання полягало у налагодженні взаємодії усіх рівнів і серед найбільш успішних рішень у сфері організації виконання міграційних правил стало функціонування утвореного у 2005 р. Європейського агентства з управління оперативним співробітництвом на зовнішніх кордонах держав-членів ЄС (Frontex) та підпорядкованих йому загонів швидкого прикордонного реагування [16]. Криза середини 2010-х рр. сприяла збільшенню особового складу та фінансування агентства, але розширення повноважень у 2019–2020 рр. і випадки зловживання ними викликали занепокоєння та розслідування інцидентів порушення прав людини [17].

Окрім Frontex, з метою підвищення ефективності роботи національних служб і їх співробітництва у запобіганні та боротьбі з нелегальною міграцією, в ЄС було створено спеціальне агентство Європейської поліції (Europol). Ця інституція підтримує цілодобовий зв'язок з Національними підрозділами, що знаходяться у 28 країнах. У лютому 2016 р. у системі Європолу було відкрито Центр з протидії незаконному перевезенню мігрантів, основне завдання якого полягає в активній підтримці країн ЄС у боротьбі з кримінальними угрупованнями, залученими до організованого незаконного транспортування людей [18].

Ще однією структурою, яка пов'язана з проблемою нелегальної міграції в ЄС є Європейське бюро з питань надання притулку (EASO), створене 19 травня 2010 р. як незалежний орган управління ЄС. EASO відіграє ключову роль у подальшому розвитку загальноєвропейської політики щодо притулку. Відповідно до Регламенту 439/2010 [19], EASO орієнтується у своїй діяльності на три основних завдання: 1) розвиток практичного співробітництва з питань притулку між державами-членами ЄС; 2) їх підтримка за допомогою створення системи раннього реагування, координації груп експертів для надання допомоги у роботі з клопотаннями про надання притулку і створенні відповідних центрів прийому; 3) сприяння реалізації загальноєвропейської системи притулку шляхом збору та поширення інформації про кращі практики, підготовки щорічних звітів, а також прийнятті технічних документів, таких як керівні принципи та практичні посібники по реалізації правових документів.

Зважаючи на характер загроз, пов'язаних з використанням морських шляхів нелегальними мігрантами, універсальним інструментом є система Євросур (European Border Surveillance System), яка працює з 2013 р. та призначена для виявлення, запобігання та боротьби з незаконною імміграцією та транскордонною злочинністю, сприяння забезпеченню захисту та збереженню життя мігрантів, зокрема, шляхом покращення оперативних та технічних засобів виявлення малих суден. Спеціальний Регламент, що регламентує використання цієї системи допускає співробітництво, у т.ч. постійний обмін інформацією з сусідніми третіми країнами із врахуванням принципу неповернення [20].

Також активно діють у боротьбі з нелегальною міграцією у Середземному морі військово-морські сили і морські правоохоронні органи країн ЄС. Рішенням Ради ЄС від 18 травня 2015 р. створено Середземноморське військово-морське з'єднання ЄС, яке спрямоване на вжиття дієвих заходів на міжнародному рівні з урахуванням як уже очевидних аспектів незаконного провезення мігрантів і торгівлі людьми з метою їх перевезення до Європи, так й тих, які можуть з'явитися у майбутньому. Також слід відзначити роль Європейського агентства з управління оперативним співробітництвом на зовнішньому кордоні держав-членів ЄС і Місії ЄС з прикордонної допомоги Лівії у підтримці лівійського уряду [21, с. 153]. Отже, основними напрямками міжнародної співпраці щодо міграції на морі є: 1) протидія нелегальній міграції у межах морських просторів та 2) на-

дання допомоги біженцям та іншим мігрантам, які зазнали лиха або опинилися у небезпеці у межах морських просторів.

Висновки і пропозиції. Таким чином, діяльність держав щодо мігрантів має здійснюватися відповідно до їх правового статусу і конкретної ситуації, у якій вони перебувають. Щодо біженців та інших осіб у пошуках притулку, – це недопущення потрапляння їх до країни, де їх життя наражається на небезпеку або вони переслідуються з політичних та інших протиправних мотивів. Такий статус має бути визначений не на борту рятувального судна, а на березі. Щодо інших мігрантів можливе здійснення державами правоохоронних дій, передбачених їх національним законодавством та міжнародним правом у залежності від місця здійснення. Якщо будь-яким особам загрожує загибель на морі, то диференціація у залежності від правового статусу врятованих осіб є недоречною, оскільки допомога надається усім, хто її потребує. Стосовно організаторів нелегальної міграції мають бути застосовані заходи кримінальної відповідальності, передбачені законодавством держав, у т. ч. відповідно до їх міжнародних зобов'язань. Для підвищення ефективності правового регулювання у цій сфері необхідним є забезпечення якісного виконання норм міжнародного права, рекомендацій ІМО та інших міжнародних організацій і міжнародних органів, що займаються проблемами міграції. Також необхідними є розробка і вдосконалення підзаконних нормативних правових актів, безпосередньо присвячених питанням протидії нелегальній міграції на морі, заходам, яких вживає щодо біженців та інших шукачів притулку при їх перебуванні на судах, що терплять лихо. При цьому слід вирішити проблему щодо відповідальності держав, їх суден і рятувальних служб та мігрантів, які перебувають на судах, що не відповідають вимогам безпеки мореплавства.

Список використаної літератури

1. International Migrant Stock 2019. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationStock2019_TenKeyFindings.pdf
2. International Migration 2020 Highlights. URL: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org/development/desa/pd/files/international_migration_2020_highlights_ten_key_messages.pdf
3. Global Study on Smuggling of Migrants, 2018. URL: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glosom/GLOSOM_2018_web_small.pdf
4. IOM: Mediterranean Arrivals Reach 110,699 in 2019; Deaths Reach 1,283. World Deaths Fall. URL: <https://www.iom.int/news/iom-mediterranean-arrivals-reach-110699-2019-deaths-reach-1283-world-deaths-fall>
5. FLASH REPORT – Irregular migration into EU at lowest level since 2013. URL: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/flash-report-irregular-migration-into-eu-at-lowest-level-since-2013-n5pHiA>
6. Irregular migration into EU last year lowest since 2013 due to COVID-19. URL: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/irregular-migration-into-eu-last-year-lowest-since-2013-due-to-covid-19-j34zp2>
7. Левковський В. Ф. Нелегальна міграція – загроза національній безпеці України. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2007. Вип. 16. С. 89–98.
8. Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 2000. URL: <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>
9. Recommendations of the Conference of Ministers on the Prevention of Illegal Migration Held in the Context of the Budapest Process in Prague, 1997. URL: https://www.budapestprocess.org/index.php?option=com_attachments&task=download&id=9
10. Дорогами біженців: як мігранти потрапляють до Європи. URL: http://www.bbc.com/ukrainian/society/2015/06/150603_migrants_vj_europe_journeys_it
11. Міграційна криза в ЄС: статистика та аналіз політики. URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-ta-analiz-polityky>
12. World migration report 2020. URL: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf
13. Книш С. Особливості міжнародно-правового механізму у боротьбі з нелегальною міграцією в сучасних умовах. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 9. С. 22–24.
14. United Nations Convention on the Law of the Sea, 1982. URL: http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf

15. Council Directive 2002/90/EC of 28 Nov. 2002 defining the facilitation of unauthorised entry, transit and residence. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002L0090&from=EN>
16. Council Regulation (EC) № 2007/2004 of 26 Oct. 2004 establishing a European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union. URL: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004R2007: EN: NOT>
17. Потемкина О. Ю. Больше полномочий – больше проблем: Европарламент против агентства Фронтекс. *Научно-аналитический вестник Института Европы РАН*. 2021. № 2. С. 41–47. DOI: <http://dx.doi.org/10.15211/vestnikieran220214147>
18. European migrant smuggling centre – EMSC. URL: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-migrant-smuggling-centre-emsc>
19. Regulation (EU) No 439/2010 of the European Parliament and of the Council of 19 May 2010 establishing a European Asylum Support Office. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32010R0439>
20. Regulation (EU) No 1052/2013 of the European Parliament and of the Council of 22 Oct. 2013, establishing the European Border Surveillance System (Eurosur). Official Journal of the European Union. 2013. № L 295/11.
21. Ромашев Ю. С., Остроухов Н. В. Миграция на море: международно-правовые и организационные аспекты. *Право. Журнал Высшей школы экономики*. 2016. № 1. С. 149–165. DOI: [10.17323/2072-8166.2016.1.149.165](https://doi.org/10.17323/2072-8166.2016.1.149.165)

References

1. International Migrant Stock 2019. URL: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationStock2019_TenKeyFindings.pdf
2. International Migration 2020 Highlights. URL: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org/development/desa/pd/files/international_migration_2020_highlights_ten_key_messages.pdf
3. Global Study on Smuggling of Migrants, 2018. URL: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glosom/GLOSOM_2018_web_small.pdf
4. IOM: Mediterranean Arrivals Reach 110,699 in 2019; Deaths Reach 1,283. World Deaths Fall. URL: <https://www.iom.int/news/iom-mediterranean-arrivals-reach-110699-2019-deaths-reach-1283-world-deaths-fall>
5. FLASH REPORT – Irregular migration into EU at lowest level since 2013. URL: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/flash-report-irregular-migration-into-eu-at-lowest-level-since-2013-n5pHiA>
6. Irregular migration into EU last year lowest since 2013 due to COVID-19. URL: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/irregular-migration-into-eu-last-year-lowest-since-2013-due-to-covid-19-j34zp2>
7. Levkovsky V. F. (2007). Illegal migration – a threat to national security of Ukraine. Fight against organized crime and corruption (theory and practice), 16, 89–98 [in Ukrainian].
8. Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 2000. URL: <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>
9. Recommendations of the Conference of Ministers on the Prevention of Illegal Migration Held in the Context of the Budapest Process in Prague, 1997. URL: https://www.budapestprocess.org/index.php?option=com_attachments&task=download&id=9
10. Roads of refugees: how migrants get to Europe. URL: http://www.bbc.com/ukrainian/society/2015/06/150603_migrants_vj_europe_journeys_it [in Ukrainian].
11. Migration crisis in the EU: statistics and policy analysis. URL: <https://cedos.org.ua/uk/articles/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-ta-analiz-polityky> [in Ukrainian].
12. World migration report 2020. URL: https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf
13. Knysh S. (2009). Features of the international legal mechanism in the fight against illegal migration in modern conditions. *Entrepreneurship, Economy and Law*, 9, 22–24 [in Ukrainian].
14. United Nations Convention on the Law of the Sea, 1982. URL: http://www.un.org/depts/los/convention_agreements/texts/unclos/unclos_e.pdf
15. Council Directive 2002/90/EC of 28 Nov. 2002 defining the facilitation of unauthorised entry, transit and residence. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002L0090&from=EN>
16. Council Regulation (EC) № 2007/2004 of 26 Oct. 2004 establishing a European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union. URL: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004R2007: EN: NOT>

17. Potemkina O. Yu. (2021). More Powers – More Problems: the European Parliament against the Frontex Agency. Scientific and Analytical Herald of the Institute of Europe RAS, 2, 41–47. DOI: <http://dx.doi.org/10.15211/vestnikieran220214147> [in Russian].
18. European migrant smuggling centre – EMSC. URL: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-migrant-smuggling-centre-emsc>
19. Regulation (EU) No 439/2010 of the European Parliament and of the Council of 19 May 2010 establishing a European Asylum Support Office. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32010R0439>
20. Regulation (EU) No 1052/2013 of the European Parliament and of the Council of 22 Oct. 2013, establishing the European Border Surveillance System (Eurosur). Official Journal of the European Union. 2013. № L 295/11.
21. Romashev Yu. S., Ostroukhov N. V. (2016). Migration by Sea: International Legal and Organizational Issues. Pravo. Zhurnal Vysshey shkoly ekonomiki, 1, 149–165 DOI: 10.17323/2072–8166.2016.1.149.165 [in Russian].

Стаття надійшла 11.05.2021 р.

С. А. Кузнецов, доцент
Национальный университет «Одесская юридическая академия»
Кафедра морского и таможенного права
ул. Академическая, 2, Одесса, 65009, Украина
e-mail: kntp@meta.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000–0002–7353–8982>

ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ НЕЛЕГАЛЬНОЙ МИГРАЦИИ МОРЕМ

Резюме

В статье определена динамика миграционных процессов в современном мире и на примере средиземноморского региона охарактеризована их нелегальная составляющая. Определены причины изменения обычных маршрутов нелегальных морских перевозок мигрантов в регионе, а также направления сотрудничества государств в борьбе с нелегальной миграцией: политический, правовой и организационный, охарактеризованы их взаимосвязи. Акцентируется внимание на том, что в настоящее время ни одна страна не в состоянии эффективно противодействовать незаконной миграции вне сотрудничества с остальным миром. Эта проблема приобрела глобальные масштабы и требует дальнейшего объединения усилий всего международного сообщества для ее решения. Отмечено, что наличие универсальных и региональных правовых норм, а также соглашений о реадмиссии не помогло справиться с повышением количества миграционных потоков и последствиями нелегальной миграции в середине 2010-х годов в ЕС. Влияние пограничных ограничений, обусловленных распространением пандемии COVID-19 не было значительным. Снижение показателей нелегальной миграции в средиземноморском регионе обусловлено другими организационными мерами. Подытожено, что для повышения эффективности правового регулирования в сфере противодействия нелегальной миграции необходимо обеспечение качественного выполнения норм международного права, рекомендаций ИМО и других международных организаций, занимающихся проблемами миграции.

Также необходимы разработка и совершенствование подзаконных нормативных правовых актов, непосредственно посвященных вопросам противодействия нелегальной миграции на море, мерам, предпринимаемым в отношении беженцев и других лиц при их нахождении на судах, терпящих бедствие. При этом также следует решить проблему об ответственности государств, их судов, спасательных служб и мигрантов, находящихся на судах, не отвечающих требованиям безопасности мореплавания.

Ключевые слова: миграция, нелегальная миграция, противодействие, морские пространства, механизмы, ЕС.

S. O. Kuznetsov, Associate Professor
National University «Odessa Law Academy»
Department of Maritime and Customs Law
Akademichna Str., 2, Odessa, 65009, Ukraine
e-mail: kntp@meta.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7353-8982>

ORGANIZATIONAL AND LEGAL MECHANISMS TO COUNTERACTION ILLEGAL MIGRATION BY SEA

Summary

Globalization, imbalance in development of states, economic and political crises, search for a better life and military action often force people to leave their usual places of residence. A significant component of migration processes is illegal migration, which is especially dangerous when carried out by sea. The fragmentary nature of modern legal research in this area has led to the choice of the article to describe modern organizational and legal mechanisms to counteraction illegal migration by sea in the ongoing pandemic and develop proposals for their improvement. Based on the application of research methodology, which combines a number of general scientific (dialectical, historical) and special legal (formal legal, scientific forecasting) methods of scientific research, the article clarifies the dynamics of migration processes in the modern world. With the Mediterranean region serving as the example, their illegal component is characterized. Political, legal and organizational directions of cooperation of states in the counteraction against illegal migration are singled out, with the description of their relationship provided. It is noted that the availability of modern legal instruments has not helped to cope with the increasing number of migration flows and the consequences of illegal migration in the mid-2010s in the EU. The impact of border restrictions due to the spread of the COVID-19 pandemic was not significant. The decline in illegal migration in the Mediterranean region is due to other organizational measures. It is concluded that it is currently necessary to ensure high-quality implementation of international law, IMO and other international institutions' recommendations. There is the need to develop and improve bylaws directly related to counteraction illegal migration at sea. The responsibility of states, their vessels and rescue services and migrants on board vessels that do not meet maritime safety requirements should also be addressed.

Keywords: migration, illegal migration, counteraction, maritime spaces, mechanisms, EU.